

MKT Piyasalarında Teminatların Ayırıştırılması ve Teminat Hesaplarının Nitelikleri

Takasbank merkezi karşı taraf (MKT) hizmeti verdiği piyasalarda teminatların izlenmesi ve ayırıştırılması ile ilgili altyapısını ulusal ve uluslararası düzenlemeleri gözeterek kurmuştur.

Takasbank'ın MKT hizmeti verdiği piyasalarda teminatlarının ayırıştırılması ile ilgili esaslar MKT Yönetmeliği'nin 25'nci maddesinde düzenlenmiştir. Pozisyon ve teminatların ayırıştırılmasında piyasalara özgü düzenlemeler, ilgili Piyasa Yönerge ve Prosedürlerinde de yer almaktadır.

Teminatların ayırıştırılması konusundaki ilk kademe olarak, MKT hizmeti verilen piyasalar için yatırılan işlem teminatı ve garanti fonu katkı payları, Takasbank'ın diğer varlıklarından ve MKT hizmeti verilmeyen piyasalar için toplanan teminatlardan ayrı olarak izlenmektedir.

Üye ve müşterilerine ait teminatların ayırıştırılması ise iki düzeyde ele alınmaktadır.

- (i) Üyelerin müşterilerine ait teminatlar Takasbank nezdinde üyenin kendi portföyüne ait pozisyon ve teminatlarından ayrı olarak izlenmektedir.
- (ii) Bireysel müşterilerin teminatları, talepleri halinde, üyeye bağlı tekil müşteri hesaplarında diğer müşterilerin pozisyon ve teminatlarından ayrı olarak izlenebilmekte, spot (nakit) piyasalarda müşterilere tekil hesap seçeneği sunup sunmamak Takasbank'ın takdirinde bulunmaktadır. Türev piyasalarda müşterilere tekil pozisyon ve teminat hesabı seçeneği sunulması ise zorunludur.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından onaylanan Piyasa Yönergeleri uyarınca, hâlihazırda hem Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası'nda (VİOP) hem de Takasbank Ödünç Pay Piyasası'nda (ÖPP) teminatlar üyeye bağlı tekil müşteri hesaplarında izlenmekte, müşteri pozisyon ve teminatları için çoklu (omnibus) hesap seçeneği sunulmamaktadır. Bu kapsamda MKT hizmeti verilen piyasalarda, üyeler aracılığıyla VİOP ve ÖPP'de gerçekleştirilen işlemlerle ilgili olarak yatırılan teminatlar, aracı kuruluş teminat hesabı altında, her bir müşteri için açılan alt hesaplarda, teminat türüne göre Takasbank , MKK veya ilgili saklama kuruluşu nezdinde izlenmektedir.

Bununla birlikte müşterilerin söz konusu hesapları Takasbank'a doğrudan verecekleri talimatlarla kullanmaları mümkün bulunmamaktadır. Zira Takasbank nezdinde açtırılan müşteri hesapları üzerindeki tasarruf yetkisi üyeye ait bulunmakta, Takasbank üyenin bu hesaplardan teminat çekme yetkisini sadece bulunması gereken teminat (risk) miktarı için kısıtlamaktadır. Dolayısı ile tekil müşteri hesaplarındaki gerekli yükümlülüğün üzerindeki fazla teminatların üye tarafından serbestçe çekilmesi mümkün bulunmaktadır. Üyenin hesaplar üzerindeki tasarruf yetkisi, temerrüt halinde kısıtlanmakta, özel olarak izin verilmedikçe, üye hesaplar üzerinde işlem yapamamaktadır.

MKT Yönetmeliği'nin 25'nci Maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca, tekil pozisyon hesaplarındaki pozisyonlarla ilişkilendirilen müşteri teminatlarının, Takasbank tarafından ne MKT üyesinin kendi portföy hesaplarındaki ne de diğer tekil müşteri hesaplarındaki teminat açıkları için kullanılması mümkün değildir. Dolayısıyla, müşteri teminatlarının, müşterinin bilgisi veya talimatı veya amacı dışında kullanılması türünden Sermaye Piyasası Kanunu'na aykırı bir durumla karşılaşmadığı müddetçe, Takasbank nezdindeki tekil hesaplara yatırılan teminatlar hem üyenin hem de diğer müşterilerin temerrüt ve acizden korunmaktadır.

Takasbank, üye müşterilerinin doğrudan muhatabı olmamakla birlikte, bireysel yatırımcıların üyelere bağlı tekil hesaplarındaki pozisyon ve teminatlarını uzaktan erişimle izleyebilecekleri bir sistemle, müşteri teminatlarının güvenliğini daha da artırmayı hedeflemektedir. Dolayısı ile müşterilerin kendilerine sunulan bu imkanı değerlendirerek Takasbank nezdinde üyenin tasarrufu altında bulunan kendilerine ait pozisyon (risk) ve teminat bilgilerini yakından takip etmeleri menfaatlerine bulunmaktadır.

BİAŞ Para Piyasası için müşteri teminatları, üyeye bağlı olarak açılan çoklu veya tekil teminat hesaplarında, üyenin kendi işlem, pozisyon ve teminatlarından ayrı şekilde izlenir. Üyenin kendi portföyüne ait teminatları, münhasıran açılacak teminat hesabında izlenir. Piyasa'da üyenin kendi adına yaptığı işlemler "Üye" hesabı altında, müşterileri adına yapmış olduğu işlemler ise "Müşteri" hesabı altında izlenir. Her bir hesaba ilişkin teminat gereksinimi ayrı ayrı hesaplanır ve her bir pozisyon hesabının teminat yeterliliği ayrı ayrı kontrol edilir. İşlem teminatları Portföy için "Üye", müşteriler için ise "Müşteri" olmak üzere iki farklı hesapta takip edilir.

BİAŞ Pay Piyasası için Takasbank nezdinde işlem hesapları ile ilişkilendirilen, pozisyon ve teminat hesapları "Müşteri" ve "Portföy" nitelikli olmak üzere iki farklı tipte açılabilir. Portföy hesabı, üyenin kendi portföyü için yaptığı işlemlerin izlendiği hesaptır. Müşteri pozisyonlarının çoklu pozisyon hesaplarında toplu olarak izlenmesi esastır. İşlemci kuruluşlar için genel MKT üyesine bağlı, genel MKT üyesinin diğer müşteri ve işlemci kuruluş hesaplarından ayrı, tekil portföy ve çoklu müşteri pozisyon hesapları açılır. Pay Piyasası'nda müşteri pozisyon ve teminatlarının, MKT üyesi tarafından talep edilmesi halinde Takasbank nezdinde açılan kendisine bağlı tekil pozisyon hesapları ile müşteriye ait teminat alt hesaplarında izlenmesi gereklidir. Üyeler, kendi portföyüne ait pozisyon ve teminatlar ile müşteri pozisyon ve teminatlarını Takasbank sisteminde açılacak hesaplarda ayrı izler. Takasbank tarafından çoklu pozisyon hesapları ile ilişkilendirilmiş teminat hesaplarına üyeleri tarafından yatırılan teminatların Üyeye ait olduğu kabul edilir. Piyasa'da müşteri işlem, pozisyon ve teminatları, üyeye bağlı olarak açılan çoklu veya tekil işlem ve pozisyon hesapları ile bu hesaplarla ilişkilendirilen teminat hesaplarında, üyenin kendi işlem, pozisyon ve teminatlarından ayrı şekilde izlenir. Üyenin kendi portföyüne ait işlem, pozisyon ve teminatlar, münhasıran üyeler için açılacak tekil işlem ve pozisyon hesabı ile bu hesaba ilişkili teminat hesabında izlenir.

BİAŞ Borçlanma Araçları Piyasası için Takasbank nezdinde işlem hesapları ile ilişkilendirilen, pozisyon ve teminat hesapları "Müşteri" ve "Portföy" nitelikli olmak üzere iki farklı tipte açılabilir. Portföy hesabı, üyenin kendi portföyü için yaptığı işlemlerin izlendiği hesaptır. Müşteri pozisyonlarının çoklu pozisyon hesaplarında toplu olarak izlenmesi esastır. İşlemci kuruluşlar için genel MKT üyesine bağlı, genel MKT üyesinin diğer müşteri ve işlemci kuruluş hesaplarından ayrı, portföy ve çoklu müşteri pozisyon hesapları açılır. Üyeler, kendi portföyüne ait pozisyon ve teminatlar ile müşteri pozisyon ve teminatlarını Takasbank sisteminde açılacak hesaplarda ayrı izler. Takasbank tarafından çoklu pozisyon hesapları ile ilişkilendirilmiş

teminat hesaplarına üyeleri tarafından yatırılan teminatların Üyeye ait olduğu kabul edilir. Takasbank nezdinde üyelerin kendi portföylerine veya müşterilerine ait pozisyonlarına ilişkin teminatların izlendiği teminat hesapları açılır. Kurul izni çerçevesinde MKT hizmeti verilmeyecek pazar/platform ve/veya menkul kıymetlerin izlendiği teminat hesapları için de müşteri/portföy ayırımına gidilir.

BİAŞ SWAP piyasası için işlem yapmak isteyen bütün üyeler, işlemlerini gerçekleştirebilmek için gerekli olan nakit, işlem teminatı ve garanti fonu hesaplarını Takasbank nezdinde açmak zorundadırlar. İşlem teminatları Portföy için “Üye”, müşteriler için ise “Müşteri” olmak üzere iki farklı hesapta takip edilir. Piyasa’da müşteri işlem, pozisyon ve teminatları, üyeye bağlı olarak açılan çoklu veya tekil işlem ve pozisyon hesapları ile bu hesaplarla ilişkilendirilen teminat hesaplarında, Üyenin kendi işlem, pozisyon ve teminatlarından ayrı şekilde izlenir. Üyenin kendi portföyüne ait pozisyon ve teminatlar, münhasıran açılacak bir Pozisyon hesabı ve bu hesaba ilişkili teminat hesabında izlenir,

Tezgahüstü Türev İşlemler Piyasası için Takasbank nezdinde “Müşteri” ve “Portföy” olmak üzere iki farklı tipte hesap açılabilir. Müşteri hesabı, Üyenin müşterileri için yaptığı işlemlerin izlendiği hesaptır. Portföy hesabı ise, Üyenin kendi portföyü için yaptığı işlemlerin izlendiği hesaptır. Müşteri pozisyon ve teminatları, Üyenin kendi pozisyon ve teminatlarından ayrı şekilde izlenir. Üyenin kendi portföyüne ait pozisyon ve teminatlar, münhasıran üyeler için açılacak işlem ve bağlı saklama hesabında izlenir. Her üyenin portföy hesabı bulunması zorunludur. Üyelerin, müşteri pozisyonlarını Takasbank sisteminde açacakları tekil işlem ve bağlı saklama hesaplarında izlemesi esastır. Tekil işlem ve bağlı saklama hesaplarında izlenen müşteri pozisyonlarıyla ilişkili teminatlar sadece ilgili müşterinin yükümlülüklerinin tasfiyesinde kullanılabilir.

Diğer taraftan MKT hizmeti verilen piyasalarda toplanan nakit işlem teminatı ve garanti fonu katkı paylarının nemalandırılması amacıyla plase edilen bankalar, aktarılan fonların Sermaye Piyasası Kanununun 73 üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen takyidatlardan müstesna olduğu hususunda bilgilendirilmektedir. Nemalandırmaya konu nakit fonlar ilgili bankalarda piyasa bazında ve müşteri-portföy ayırımı ile açtırılan özel hesaplarda değerlendirilmektedir.